

Globális foglalkoztatási tendenciák, 2007

ILO jelentés a foglalkoztatás alululásáról

2006-ban a munkanélküliek száma világszerte továbbra is történelmi rekordmagasságban állt, annak dacára, hogy a globális gazdaság erőteljes fellendülést mutatott – közölte a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal (ILO) az éves *Globális Foglalkoztatási Tendenciák*¹ c. jelentésében.

Az ILO Globális foglalkoztatási tendenciákat összefoglaló 2007-es tájékoztatójában arról számolt be, hogy bár több ember dolgozik manapság, mint valaha, a munkanélküliek száma folyamatosan rekord magasságon áll: 2006-ban 195,2 millió embert érintett, a globális munkanélküliség így 6,3 százalék volt. Ez az arány szinte mit sem változott a korábbi évekhez képest.

Az ILO csupán szerény eredményekről tudott beszámolni a világszerte 1,37 milliárd szegénységben élő munkavállaló nyomorból való kiemelése terén (itt azokról van szó, akik, bár dolgoznak, mégis kevesebb, mint napi 2 dollárnak megfelelő összegből élnek fejenként). Az ILO hangsúlyozta: nem volt elegendő megfelelő munkahely ahhoz, hogy ezek a csoportok a szegénységi szint fölé emelkedjenek családjaikkal.

„Az elmúlt fél évtizedben mutatkozó erős gazdasági növekedés alig csökkentette a családjukkal szegénységben élő dolgozók számát, s ez is csak egy maroknyi országról mondható el. Mindezen túlmenően, a növekedés a globális munkanélküliségre sem hatott kedvezően” – mondta az ILO vezérigazgatója, Juan Somavia. „Sőt mi több, még, ha 2007-ben a globális gazdasági növekedés továbbra is erőteljesen folytatódik, a méltányos munkahelyek létrejöttének, és a dolgozók szegénység csökkenésének kilátásai aggodalomra adnak okot.”

A jelentés arra is rámutatott, hogy annak érdekében, hogy szinten tartásuk vagy csökkentsék a munkanélküliségi mutatókat, erősíteni kell a kapcsolatot a növekedés és a munkahelyteremtés között. Elmondta, hogy a méltányos, termelékeny – tehát nem akármilyen – munkahelyek létesítése előfeltétele a munkanélküliség csökkentésének, és a dolgozó, de mégis szegénysorban élő családok száma visszaszorításának. Ez viszont alapfeltétele a jövőbeli fejlődésnek és gazdasági növekedésnek.

A tendenciákat összefoglaló jelentés további következtetéseiben rámutat arra, hogy:

- az elmúlt évtizedben a gazdasági növekedés inkább a termelékenység szintjének emelkedésében, semmint a foglalkoztatás növekedésében nyilvánult meg. Annak ellenére, hogy a termelékenység világszerte 26 százalékkal nőtt, a munkában állók száma globális szinten csupán 16,6 százalékkal emelkedett.

- A munkanélküliség a fiatalokat (15–24 év közöttieket) sújtotta a leginkább: 86,3 millió fiatal, akik 2006-ban a világ teljes munkanélküliségének a 44 százalékát képviselték.

¹ Global Employment Trends Brief, 2007 Január, ILO, Genf
<http://www.ilo.org/public/english/employment/strat/stratprod.htm>

- A foglalkoztatási hézag a nők és a férfiak között tartóssá vált. 2006-ban a 15 év fölötti nőknek csupán 48,9 százaléka dolgozott az 1996-os 49,6 százalékhöz képest. Ezzel az adattal összevethető a férfiak foglalkoztatása: a férfinépességhez viszonyítva 1996-ban 75,7 százaléknak volt munkája, míg 2006-ban csak 74,0 százaléknak.

- 2006-ban a szolgáltató szektor aránya a globális foglalkoztatásban 39,5 százalékról 40 százalékra emelkedett és először vette át a mezőgazdaság részesedését, amely 39,7 százalékról 38,7 százalékra esett vissza. Az ipari szektor 21,3 százalékot képviselt a teljes foglalkoztatásban.

Regionális tendenciák

A tanulmány elmondta, hogy a legtöbb régió munkanélküliségi mutatóiban nem következett be markáns változás 2005 és 2006 között. Leginkább a Fejlett Gazdaságok és az Európai Unió régióiban volt tapasztalható csökkenés 2005 és 2006 folyamán, amikor a munkanélküliségi mutató 0,6 százalékponttal 6,2 százalékra esett vissza. Kelet-Ázsiában a munkanélküliségi ráta 3,6 százalék volt, ami továbbra is világszinten a legalacsonyabb. Dél-Ázsia munkanélküliségi mutatója 5,2 százalék volt, míg Délkelet-Ázsiának és a Csendes Óceáni térségnek 6,6 százalék.

2006-ban Közép-Kelet- és Észak-Afrika továbbra is 12,2 százalékkal a legmagasabb munkanélküliséggel rendelkező régió maradt a világon a jelentés szerint, a Szahara alatti Afrika mutatója pedig 9,8 százalékkal a második legmagasabb. Ugyanebben a régióban a legnagyobb arányú a szegénysorban élő dolgozók száma, ahol tízből nyolc nő és férfi kevesebb, mint 2 dollárból él naponta a családjával. Ez alátámasztja azt a tényt, hogy a méltányos munkahelyek deficitjének megoldása Afrikában regionális és globális szinten egyaránt prioritást élvez.

A jelentés megállapította, hogy a foglalkoztatás arányát a népességhez viszonyító mutató – azaz a munkában állók aránya a munkaképes korú lakossághoz viszonyítva – régióként eltérő volt. 2006-ban a közép-keleti és észak-afrikai régióknak volt a legalacsonyabb a részesedése, 47,3 százalékkal. Ez a mutató Kelet-Ázsiában volt a legmagasabb: 71,6 százalék 2006-ban, amely arány azonban az elmúlt tíz év során 3,5 százalékponttal csökkent. Amennyiben a változást az oktatásban való részvétel növekedése idézte elő – ahogy ez Kelet-Ázsiában történt –, a foglalkoztatás arányát a népességhez viszonyító mutató csökkenése jó dolognak tekinthető. Latin-Amerikában a munkaképes lakosságból foglalkoztatottak mutatója 1,8 százalékponttal 60,3 százalékra emelkedett.

Az ILO becslések kimutatták, hogy valamennyi régióban az 1 USA dollár bérszinten dolgozó szegények teljes létszáma 2001 és 2006 között csökkent, kivéve a Szahara alatti Afrikát, ahol 14 millióval nőtt, valamint Latin-Amerikát és Közép-Kelet- és Észak-Afrikát, ahol nagyjából változatlan maradt. Ugyanebben az időszakban a napi 2 dollárért dolgozó szegények teljes létszáma csökkent Közép- és Kelet-Európában (a nem uniós tagországokban) és a Független Államok Közösségében (FÁK), továbbá a legjelentősebben Kelet-Ázsiában 65 millióval. Másrészt viszont a napi 2 USA dollárért dolgozó szegények teljes létszáma nőtt Délkelet

Ázsiában, a Csendes Óceán térségében, Dél-Ázsiában, Közép-Kelet- és Észak-Afrikában, a legnagyobb, 26 millió fős növekedést pedig a Szahara alatti Afrikában tapasztalták.

A Fejlett Gazdaságok és az Európai Unió: Magyarország kivételével a munkanélküliségi mutató jelentősen csökkent az új uniós tagállamokban

Magyarország kivételével a munkanélküliségi mutató az elmúlt két év során minden új EU-tagállamban hirtelen esett, ami arra utal, hogy ezen országok ebben az időszakban sokkal nagyobb fejlődésen mentek keresztül, mint a Független Államok Közössége. Ez a szembeötlően pozitív tendencia számos fejleménynek köszönhető: a régi és az új tagállamok kereskedelmének felgyorsulása és a régi uniós tagországok és nem EU-országok beruházásainak eredményeként csökkentek termelési költségek, melynek következtében jelentősen nőtt a GDP-ráta; a szovjethatalom összeomlása óta folyamatosan zajló strukturális változások is kezdték éreztetni hatásukat; a munkaerő-piaci reformok; a régi EU-tagállamokba való kivándorlás, amely csökkentette a hazai munkaerőpiacra helyeződő nyomást. Ez azonban hosszútávon problémákhoz vezethet, mivel a munkaerővesztés negatív hatással lehet a hosszú távú növekedési nyomvonalra.²

A Fejlett Gazdaságok és az Európai Unió régióinak munkaerő-piaci indikátorai igazolják az elmúlt néhány év pozitív tendenciáját. Úgy a munkanélküliek száma, mint a munkanélküliségi mutató 2006-ban 30,1 millióra és 6,2 százalékra, 2005-ben pedig 32,9 millióra és 6,8 százalékra csökkent. Ugyanakkor a foglalkoztatás 5 millióval, a foglalkoztatás aránya a népességhez viszonyítva pedig 56,4 százalékról 56,7 százalékra nőtt.

Mindennek ellenére az egyes országok közt számos variáció tapasztalható. Egy részükben a munkanélküliség 7,5 százalék fölött maradt, ilyen Olaszország, a Cseh Köztársaság, Finnország, Észtország, Németország, Franciaország, Görögország, Izrael, Lettország, Spanyolország, Litvánia, Szlovákia és Lengyelország. Némely állam esetében bizonyos konkrét csoportok kevesebbet profitáltak a pozitív tendenciákból. A fiataloknak, például, még mindig sokkal több nehézséggel kell megküzdniük, hogy az első munkahelyüket megtalálják. A fiatalok munkanélküliségi rátája átlagban majdnem a duplája a felnőttekének. Továbbá a tartós munkanélküliek és az alacsony a képzettségűek is nehezebben tudnak elhelyezkedni. Végül pedig a régió legtöbb gazdaságának el kell érnie a férfiak és a nők egyenlőségét a munkaerőpiacon.

Általában a régió munkaképes korú lakosságának kétharmada aktív a munkaerőpiacon: dolgozik vagy állást keres. A munkaerő részvételi

² A szakképzett munkaerőhiányról szóló jelentések egyre szaporodnak az új EU-tagállamok körében. Ez főleg a műszaki szakképesítésű dolgozókra vonatkozik, úgy a kétkezi, mint az irodai dolgozókra. Ez az egyik magyarázata a nem uniós és a szegényebb új uniós országokból a gazdagabb új EU-országokba történő egyre növekvő munkaerő-vándorlásnak.

aránya enyhe csökkenést mutatott az elmúlt 10 évben. Ez arra utal, hogy komoly lehetőség van arra, hogy a társadalmi bevonás fokozásával még több ember integrálódhasson a munkaerőpiacra. Ez a nők és a fiatalok esetében különösen igaz lehet, valamint azokra is, akik sokévi munkanélküliség után elvesztették motivációikat.

Ami pedig a gazdaság teljesítményét illeti, a régió legtöbb gazdasága hosszú inflációmentes növekedést élvezhetett az olaj és az árucikkek emelkedő árai ellenére. Ezen előnyös tendenciák mögött a bérek makacs mérséklése gondoskodott úgy az árstabilitásról, mint az erősen emelkedő nyereségekről. Az utóbbi időben némileg zavart szenvedett a gazdaságnak ez a zökkenőmentes teljesítménye. Az Egyesült Államokban jelentkeznek az inflációs nyomás és munkaerő-piaci feszültségek jelei, a házépítési beruházások pedig jelentősen visszaestek a magánlakás építkezések korábbi, hosszan tartó fellendülése után. Ennek ellenére azonban, a régió egészét tekintve, csupán kevés jele tapasztalható az általános túlfűtöttségnek. Erős lassulás helyett inkább a régiók közötti egyensúly-át-helyeződéssel lehet számolni a világgazdaságban: a növekedés lelassulásával az Egyesült Államokban és Japánban, a sebesség felgyorsulásával Európában.

Annak ellenére, hogy a rövid távú kilátások elég jók, a közeljövőben a régióknak meg kell küzdenie bizonyos munkaerő-piaci problémákkal. Tekintettel a népesség előregedésére nagyon fontos, hogy egyre több ember kerüljön fizetett állásba, hogy a kormányok megfelelő életkörülményeket és népjóléti rendszereket tudjanak fenntartani. Ezt úgy érhetik el, hogy felhagynak az olyan politikákkal, amelyek nem ösztönzik az embereket a munkavállalásra, a vállalatokat pedig munkaerő alkalmazására, s többet tesznek a munkaerő szaktudásának javításáért. Továbbá a gyors technológiai fejlődés és a globalizáció miatt még fontosabbá válik a régió munkavállalói számára, hogy készek legyenek a változásokhoz és a szorosabb versenyhez való fokozott alkalmazkodásra. A fiatal munkavállalók még mindig 2,4 százalékkal nagyobb valószínűséggel lesznek munkanélküliek, mint a felnőttek. Ez a potenciális lehetőségek pazarlását jelenti, amit a társadalmak hosszú távon nem engedhetnek meg maguknak. Egyre sürgetőbb szükség van arra, hogy ez a csoport nagyobb figyelemben részesüljön, annak érdekében, hogy a munkában töltött életük a megfelelő útvonalon induljon el.

Végül pedig megoldást igényel a tartós munkanélküliség és a női munkaerő alacsonyabb részvételi arányával ötvöződő magas női munkanélküliség is. A kormányoknak javítaniuk kell az emberek esélyeit arra, hogy megfelelő munkát találjanak, mindezt pedig hatékony foglalkoztatási szolgáltatások nyújtásával, tanácsadással, képzéssel és pénzügyi ösztönzőkkel érhetik el. Másrészről viszont az ellátásban részesülőknek is meg kell tenniük minden szükséges lépést annak érdekében, hogy munkahelyet találjanak, vagy javítsák saját foglalkoztathatóságukat.

A nem uniós tagságú Közép- és Kelet-európai és a Független Államok Közösségének (FÁK) országai: nagyfokú munkanélküliség és kivándorlás

Az utóbbi időszak szilárd gazdasági növekedési mutatói ellenére, a nem uniós tagságú Közép- és Kelet-európai és a Független Államok Közösségének (FÁK)³országaiban a munkaerőpiacot továbbra is magas munkanélküliség jellemzi, amely a kommunista rendszer átalakulásának eredménye – állítja az ILO jelentése. A tíz évvel korábbi 9,7 százalékos munkanélküliségi ráta 2006-ra az egész régióban 9,3 százalékra csökkent, ami egy kicsit alacsonyabb, mint a korábbi évben volt. A korábbi Jugoszláv Macedón Köztársaság jelentette 2005-ben a legmagasabb mutatót, 37,3 százalékot. Az állástalanok nagy része fiatal, első álláskereső, akik, még ha sikeresen be is lépnek a munkaerőpiacra, nagyfokú munkaerő fluktuációval, számos rövid távú alkalmazással kell szembenézniük. 2006-ban a fiatalok munkanélküliségi rátája 18,6 százalék volt. Az országok többségében nagyobb a munkanélküliség a nők körében, mint a férfiak között.⁴

Nem meglepő, hogy a régióban állandósuló magas munkanélküliségi mutató nagy mértékű kivándorlási hullámot indított el. Számos, az át-szervezések eredményeként utcára kerülő dolgozó és sok fiatal, akiknek soha nem sikerült állást találnia, nyugatra vándorolt lehetőségeket keresve. Főleg az olyan délkelet-európai országok esetében, mint Bulgária, az emigráció növekvő méretei aggodalomra adnak okot, mivel a szak-képzett állampolgárok exodusáról van szó. Ezt a szakemberek a tartós gazdasági fejlődéshez szükséges kapacitások csökkenéseként értékelik. Még ennél is nagyobb aggodalomra ad okot a rejtett migráció, beleértve az embercsempészetet, amely gyakran a rossz munkaerő-piaci helyzetet jelzi.⁵

Ebben a régióban a munkaerő részvétele visszaesően van, amióta a rendszerváltás folyamata megkezdődött. A legtöbb közép- és kelet-európai országban valamint a Független Államok Közösségében a gazdasági aktivitás mutatói visszaestek úgy a férfiak, mint a nők vonatkozásában, de a hanyatlás a férfiakat erősebben sújtotta. Továbbá, a foglalkoztatás aránya a népességhez viszonyítva az 1996-ban 54,8 százalékról 2006-ra 53,0 százalékra csökkent.

Az egyik pozitív tendencia a régióban a munkavállalók szegénységének jelentős mérséklődése, amely a napi 2 USA dollárt keresők esetében 2006-ban 10,5 százalékos volt a korábbi évek 33 százalékához képest. Mindez azt jelzi, hogy a szerkezet-átalakítási folyamat olyan új munkahelyeket hozott létre, amelyek már elég jó minőségűek ahhoz, hogy lehetővé tegyék a munkavállalók és családjaik kiemelkedését a szegénységből.

³ Mivel jelen tájékoztató a globális foglalkoztatási tendenciákat 2006-ig elemzi, Bulgária és Románia ebben a régióban szerepel annak ellenére, hogy 2007 januárjától ezek új EU-tagállamok.

⁴ ILO Globális foglalkoztatási jelentés az ifjúságról.

⁵ ILO jelentés a 7. európai regionális találkozóra, a vezérigazgató jelentése az együttműködésről egy változó világban, II. kötet, Budapest 2005.

2006-ban Közép- és Kelet-Európában és a Független Államok Közösségében a GDP növekedési rátája 6,3 százalék volt, magasabb, mint a Fejlett Gazdaságokban és az Európai Unióban jegyzett 3 százalék. Mind Bulgáriában, mind Romániában reményteljes gazdasági tendenciák voltak tapasztalhatók. A 2007-es európai uniós tagságra való felkészülés során, a két gazdaság termelékenyebbé és stabilabbá vált. A Független Államok Közösségének orszárai sokkal nagyobb és hosszabb gazdasági válságon mentek keresztül a szovjethatalom összeomlása után, mint a közép- és kelet-európai országok. Azonban 1999 óta az egész régióban erős fellendülés volt érzékelhető, a gazdasági növekedés az 1999-es 2,4 százalékról a múlt évre 6,3 százalékra emelkedett.

A legfőbb feladat a közép- és kelet-európai (nem uniós tagságú), valamint a Független Államok Közösségének országaiban, hogy a magas munkanélküliséget és az alacsony foglalkoztatási rátákat visszafordítsák a munkaképes népességben rejlő lehetőségek jobb kiaknázása érdekében. Ez csak akkor lesz lehetséges, ha olyan makro-gazdasági politikákat vezetnek be, amelyek fellendítik a beruházásokat és elősegítik a munkahelyteremtést, továbbá olyan munkaerő-piaci és szociálpolitikákat vezetnek be, amelyek hozzájárulnak a fiatalok társadalmi bevonásához, és a szegénység csökkentéséhez.

Összefoglaló

„Valamennyi régióknak nagy munkaerő-piaci kihívással kell szembe néznie – mondja az ILO jelentés. A fiataloknak több nehézséggel kell megküzdeniük a munkaerőpiacon, mint a felnőtteknek. A nők nem részesülnek ugyanolyan lehetőségekben, mint a férfiak; a szegénység a megfelelő munkalehetőségek hiánya miatt még mindig igen magas; és a népességben rejlő lehetőségek gyakran kiaknázatlanul maradnak az emberi erőforrások fejlesztésének hiánya, vagy a munkaerőpiac keresleti és kínálati oldalának meg nem felelése miatt (mis-match).”

„Manapság az a széles körben elterjedt meggyőződés alakult ki, hogy a méltányos munka biztosítása az egyetlen járható út a szegénység csökkentésére, ezért a »teljes, termelékeny és méltányos foglalkoztatás« lesz az az új célkitűzés, amely a 2007-es Millenniumi Fejlesztési Célok közé is bekerül. Ezért itt az idő úgy a kormányok, mint a nemzetközi közösségek számára, hogy elérjék azt, hogy a világ legtöbb részén tapasztalható előnyös gazdasági feltételek a méltányos munkahelyek számának növekedésében is megnyilvánuljanak” – vonja le a következtetést a jelentés.